

Sag C-253/23

Sammendrag af anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 98, stk. 1, i Domstolens procesreglement

Dato for indlevering:

20. april 2023

Forelæggende ret:

Landgericht Dortmund (Tyskland)

Afgørelse af:

13. marts 2023

Sagsøger:

ASG 2 Ausgleichsgesellschaft für die Sägeindustrie Nordrhein-Westfalen GmbH

Sagsøgt:

Land Nordrhein-Westfalen

Hovedsagens genstand

Konkurrence – kartel – direktiv 2014/104/EU – erstatning – overdragelse af krav om erstatning for skade som følge af et kartel – søgsmålskompetence – kollektive inkassosøgsmål

Genstand og retsgrundlag for anmodningen om præjudiciel afgørelse

Fortolkning af EU-retten, artikel 267 TEUF

Præjudicielle spørgsmål

- 1) Skal EU-retten, navnlig artikel 101 TEUF, artikel 4, stk. 3, TEU, artikel 47 i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder samt artikel 2, nr. 4), og artikel 3, stk. 1, i direktiv 2014/104/EU, fortolkes således, at den er til hinder for en fortolkning og anvendelse af en medlemsstats nationale ret, hvorved en skadelidt, der muligvis har lidt en skade som følge af en

overtrædelse af artikel 101 TEUF – som på grundlag af artikel 9 i direktiv 2014/104/EU henholdsvis de nationale bestemmelser, der gennemfører denne med bindende virkning – nægtes muligheden for at overdrage sine krav i form af et mandat – navnlig i tilfælde af mange enkeltstående krav – til en godkendt juridisk tjenesteyder, for at denne kan håndhæve dem sammen med andre formodede skadelidtes krav gennem et follow on-søgsmål, hvis der ikke findes andre ligeværdige lovbestemte eller aftalemæssige muligheder for at samle erstatningskrav, navnlig fordi de ikke fører til domme om betaling eller af andre processuelle grunde ikke er praktisk gennemførlige eller af økonomiske grunde objektivt er urimelige, og det derfor bliver praktisk umuligt eller i hvert fald uforholdsmæssigt vanskeligt at forfølge mindre skader?

- 2) Skal EU-retten under alle omstændigheder fortolkes på denne måde, når de omhandlede erstatningskrav skal forfølges uden en forudgående afgørelse fra Europa-Kommissionen eller nationale myndigheder med hensyn til den formodede overtrædelse, som har bindende virkning i henhold til nationale forskrifter, og som er baseret på artikel 9 i direktiv 2014/104/EU (såkaldt »stand alone-søgsmål«), hvis der ikke findes andre ligeværdige lovbestemte eller aftalemæssige muligheder for at samle erstatningskravene med henblik på civilretlig forfølgelse af de grunde, der allerede er nævnt i det første spørgsmål, og navnlig hvis en overtrædelse af artikel 101 TEUF ellers slet ikke ville blive forfulgt, altså hverken ved offentlig håndhævelse eller privat håndhævelse?
- 3) Såfremt mindst et af de to spørgsmål besvares bekræftende: Skal de tilsvarende bestemmelser i tysk ret, såfremt de ikke kan fortolkes i overensstemmelse med EU-retten, undlades anvendt med den konsekvens, at overdragelserne i det mindste ud fra dette synspunkt er gyldige, og en effektiv rettighedshåndhævelse bliver mulig?

Anførte EU-retlige og folkeretlige retsfor skrifter

Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2014/104/EU af 26. november 2014 om visse regler for søgsmål i henhold til national ret angående erstatning for overtrædelser af bestemmelser i medlemsstaternes og Den Europæiske Unions konkurrenceret, navnlig artikel 2, 3 og 9

Artikel 101 TEUF

Artikel 4, stk. 3, TEU og artikel 6 TEU

Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder, artikel 47

Den europæiske konvention til beskyttelse af menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder (EMRK) artikel 13

Anførte nationale retsforskrifter

Rechtsdienstleistungsgesetz (lov om juridiske tjenesteydelser, RDG), navnlig:

§ 1 (Anvendelsesområde)

»(1) Denne lov regulerer beføjelsen til at udføre udenretslige juridiske tjenesteydelser i Forbundsrepublikken Tyskland. Den har til formål at beskytte borgerne, retsforhold og retsordenen mod ukvalificerede juridiske tjenesteydelser. [...]«

§ 2 (Begrebet juridisk tjenesteydelse)

»(2) Ved juridisk tjenesteydelse forstås [...] inddrivelse af fremmede fordringer eller fordringer, der med henblik på inddrivelse overdrages for en andens regning, hvis inddrivelsen af fordringer drives som en selvstændig forretning [...]«

§ 3 (Beføjelse til at udføre udenretslige juridiske tjenesteydelser)

»Selvstændig udførelse af udenretslige juridiske tjenesteydelser er kun tilladt i det omfang, det er tilladt i forhold til denne lov eller ved eller på grundlag af andre love.«

§ 10 (Juridiske tjenesteydelser på grundlag af særlig sagkundskab)

»(1) Fysiske og juridiske personer [...], som er registreret hos den kompetente myndighed (registrerede personer), må på grundlag af særlig sagkundskab udføre juridiske tjenesteydelser på følgende områder: 1. Inkassotjenesteydelser (§ 2, stk. 2, første punktum) [...]«

§ 11 (Særlig sagkundskab, erhvervsbetegnelser)

»(1) Inkassotjenesteydelser kræver særlig sagkundskab inden for de retsområder, der er relevante for den ansøgte inkassovirksomhed [...]«

Rechtsdienstleistungsverordnung (bekendtgørelse om juridiske tjenesteydelser, RDV), navnlig § 2 og § 4

Gesetz gegen Wettbewerbsbeschränkungen (konkurrenceloven, GWB), navnlig §§ 32, 32b og 33

Bürgerliches Gesetzbuch (den borgerlige lovbog, herefter »BGB«), navnlig §§ 134 og 398

Kort fremstilling af de faktiske omstændigheder og retsforhandlingerne i hovedsagen

- 1 Sagsøgeren kræver i henhold til sit søgsmål af 31. marts 2020 på grundlag af overdragne rettigheder erstatning for skade som følge af et kartel for i alt 32 savværksvirksomheder i Tyskland, Belgien og Luxembourg (herefter »overdragerne«). Sagsøgeren gør gældende, at sagsøgte under tilsidesættelse af artikel 101 TEUF, i det mindste i perioden fra den 28. juni 2005 til den 30. juni 2019, samordnede priserne for nåletræskævler (herefter »rundtømmer«) for sig selv og andre skovejere i Nordrhein-Westfalen. Skovejerne tilbød ikke selvstændigt deres varer på markedet, men overdrog det til sagsøgte at forestå markedsføringen af rundtømmer for dem. På denne måde forhandlede sagsøgte ikke kun priserne for sit eget rundtømmer med aftagerne, men også for de andre deltagende skovejeres rundtømmer, og tilbød disse på markedet.
- 2 Bundeskartellamt (den tyske konkurrencemyndighed) efterforskede i flere år på grund af denne fremgangsmåde og fastlagde i 2009 i en afgørelse for den i den foreliggende sag sagsøgte delstat konkrete tærskelværdier for kooperativer for markedsføring af træ samt foranstaltninger til at svække markedspositionen.
- 3 Savværksvirksomhederne kræver erstatning for det tab, som de efter deres opfattelse har lidt siden den 28. juni 2005 ved indkøb af rundtømmer fra Nordrhein-Westfalen til priser, som ifølge deres påstand var for høje som følge af kartellet. Kravet er baseret på flere hundredetusinde enkeltindkøb foretaget af overdragerne.
- 4 De har hver især givet sagsøgeren, der som såkaldt juridisk tjenesteyder er indehaver af en godkendelse i henhold til lov om juridiske tjenesteydelser, i opdrag at håndhæve deres krav og har overdraget deres krav til denne med henblik på håndhævelsen. Sagsøgeren gør overdragernes krav gældende samlet i eget navn og for egen regning, men på vegne af overdragerne, i første omgang udenretsligt og nu repræsenteret ved advokat ved Landgericht Dortmund (regional ret i første instans i Dortmund). Til gengæld har overdragerne lovet sagsøgeren et honorar, hvis sagen vindes. Sagsøgeren repræsenteres i denne forbindelse ved en »kvalificeret person«, som er registreret i registret for juridiske tjenesteydelser, en tysk jurist, som har bestået begge juridiske statseksamener, er kvalificeret til dommerembedet og godkendt som advokat. Sagsøgeren har over for godkendelsesmyndigheden detaljeret beskrevet og dokumenteret sit aktivitetsområde og sin sagkundskab.
- 5 Sagsøgte har nedlagt påstand om frifindelse; sagsøgte er af den opfattelse, at det samlede salg af træet sågar sænkede priserne og dermed var til fordel for savværksindustrien. Frem for alt påberåber sagsøgte sig imidlertid, at overdragelserne af erstatningskravene til sagsøgeren er sket under tilsidesættelse af lov om juridiske tjenesteydelser og derfor er ugyldige, og at sagsøgeren derfor ikke har søgsmålskompetence.

Kort fremstilling af begrundelsen for forelæggelsen

- 6 I Tyskland kan krav navnlig i tilfælde af mange enkeltstående erstatningskrav sammenlægges gennem såkaldte overdragelsesmodeller, også kendt som kollektive inkassosøgsmål, og derefter gøres gældende gennem et søgsmål. I denne forbindelse overdrager personer, der mener at have lidt et tab, deres formodede krav til en juridisk tjenesteyder, som er godkendt i henhold til lov om juridiske tjenesteydelser, og som gør kravene gældende samlet i eget navn og for egen regning på overdragernes vegne mod en provision (i tilfælde af medhold).
- 7 Denne fremgangsmåde accepteres i Bundesgerichtshofs (forbundsdomstol) retspraksis inden for forskellige retsområder, nemlig inden for lejeretten, med hensyn til håndhævelse af flypassagerrettigheder samt ved erstatningssøgsmål i forbindelse med den såkaldte dieselskandale. Inden for erstatning for skade som følge af et kartel og på dette område navnlig i såkaldte »stand alone-sager« anses overdragelsesmodellen af retspraksis i de lavere retsinstanser imidlertid for ulovlig; Bundesgerichtshof (forbundsdomstol, BGH) har endnu ikke haft lejlighed til at udtale sig herom.
- 8 I henhold til den generelle bestemmelse i BGB's § 398 kan også et erstatningskrav overdrages, f.eks. til en inkassotjenesteyder med henblik på inddrivelse. Inkassotjenesteydere er i denne forbindelse godkendte juridiske tjenesteydere, som er blevet tildelt en inkassotilladelse. I kraft af denne tilladelse må de inddrive krav for borgere (som er overdraget med henblik på inddrivelse), § 10, stk. 1, første punktum, nr. 1, i lov om juridiske tjenesteydelser sammenholdt med samme lovs § 2, stk. 2, første punktum. Hvis der ikke foreligger en inkassotilladelse, er inddrivelsen af kravet ulovlig og overdragelsen dermed ugyldig. En inkassotilladelse tildeles af statslige godkendelsesinstanser efter ansøgning og efter gennemførelse af en godkendelsesprocedure på grundlag af dokumenteret sagkundskaab (§§ 11 og 12 i lov om juridiske tjenesteydelser).
- 9 Den således tildelte inkassotilladelse omfatter udenretslig inddrivelse af kravet. I de øverste domstoles retspraksis er det imidlertid anerkendt, at inkassotjenesteydere principielt også kan inddrive krav gennem en retssag, hvis de er repræsenteret af en advokat i retssagen. Inkassotjenesteydere må principielt også inddrive krav for flere skadelidte samlet i en og samme retssag. (BGH, dom af 13.6.2022, j.nr.: VIa ZR 418/21, juris præmis 11 ff., 51 ff. – financialright; BGH, dom af 13.7.2021, j.nr.: II ZR 84/20, juris præmis 20, 49 ff. – Airdeal). Dette vedrører som regel modeller, hvor inkassotjenesteyderen påtager sig udgifterne til inddrivelse af kravet og kun modtager et vederlag for sin aktivitet, hvis der opnås medhold; dette anses ligeledes for lovligt af Bundesgerichtshof (forbundsdomstol) (BGH, dom af 13.7.2021, j.nr.: II ZR 84/20, juris præmis 48 – Airdeal).
- 10 Efter forskellige tyske domstoles opfattelse skal denne mulighed for, at inkassotjenesteydere kan gøre krav gældende på grundlag af overdragne rettigheder, imidlertid ikke gælde for krav om erstatning for skade som følge af et

kartel. I en parallelsag til hovedsagen begrundede Landgericht Stuttgart (den regionale ret i første instans i Stuttgart) dette med, at erstatningsretten i forbindelse med skader som følge af et kartel er særlig kompleks, bl.a. også på grund af den fortsatte udvikling af EU-kartelretten, og typisk kan føre til interessekonflikter. Desuden er inkassotjenesteydere på trods af den lovbestede dokumentation for sagkundskab typisk ikke sagkyndige på dette område (jf. bl.a. **LG Stuttgart, dom af 20.1.2022, j.nr.: 30 O 176/19**, juris præmis 88 ff. – Rundholzkartell Baden-Württemberg; **LG Mainz, dom af 7.10.2022, j.nr.: 9 O 125/20** – Rundholzkartell Rheinland-Pfalz, juris).

- 11 Efter den forelæggende rets opfattelse er denne opfattelse i hvert fald korrekt, når der som i den foreliggende sag er tale om en stand alone-sag. En sådan kræver nemlig en kompleks prøvelse af talrige aspekter, som ikke primært hører under civilretten. I sådanne tilfælde synes grænsen for de udenretslige aktiviteter, der kan tænkes under begrebet inkassotjenesteydelser i § 2, stk. 2, i lov om juridiske tjenesteydelser, nemlig retlig prøvelse og rådgivning ved en sagkyndig i forbindelse med inddrivelse af krav som omhandlet i §§ 11 og [1]2i lov om juridiske tjenesteydelser sammenholdt med §§ 2 og 4 i bekendtgørelse om juridiske tjenesteydelser, klart at være overskredet.
- 12 Da en retshandel, som er i strid med et lovbestedt forbud, er ugyldig i henhold til BGB's § 134, vil konsekvensen heraf bl.a. være, at selve overdragelserne er ugyldige. Det foreliggende søgsmål om erstatning for skader som følge af et kartel ville af denne grund skulle afvises uden yderligere prøvelse af substansen på grund af manglende søgsmålskompetence.
- 13 I Tyskland findes der ikke andre lovlige og lige så velegnede muligheder for at håndhæve mange enkeltstående erstatningskrav, som er forårsaget af en overtrædelse af kartelreglerne. Navnlig finder direktivet om gruppesøgsmål – som endnu ikke er gennemført i Tyskland – ikke anvendelse på krav om erstatning for skade som følge af et kartel (artikel 2, stk. 1, sammenholdt med bilag I til direktiv 2020/1828), og det nationale gruppesøgsmål som omhandlet i konkurrencelovens § 33, stk. 4, ikke anvendelse på erstatningskrav.
- 14 Enkeltstående skader betegner generelt skader, som er kendetegnet ved, at den skade, der er opstået for den enkelte skadelidte, er begrænset, men at der ved sammenlægning af samtlige skadelidte opstår en stor skadesum; den enkeltes skade er så lille, at det ikke er økonomisk fornuftigt at gøre den gældende på grund af et ugunstigt forhold mellem omkostningsrisiko og udbytte. Også for sådanne skadelidte som følge af et kartel, hvis mulige skader eksempelvis løber op i 200 000 til 300 000 EUR, er det på grund af de specielle omkostnings- og risikostrukturer i erstatningsproceduren for skader som følge af et kartel i Tyskland kun kollektive inkassosøgsmål, som udgør en økonomisk fornuftig og praktikabel mulighed for at kræve erstatning for disse skader.
- 15 Den forelæggende ret finder imidlertid, at den på grund af bestemmelserne i lov om juridiske tjenesteydelser i det mindste i stand alone-sager som i den

foreliggende sag er nødt til at lægge til grund, at overdragelserne er ugyldige. Udfaldet af den foreliggende sag afhænger derfor af besvarelsen af de forelagte spørgsmål. Hvis Domstolen når frem til det resultat, at EU-retten ikke er til hinder for den beskrevne fortolkning af lov om juridiske tjenesteydelser, vil denne fortolkning føre til, at overdragelserne er ugyldige og dermed til afvisning af hele søgsmålet.

- 16 Hvis Domstolen derimod konkluderer, at spørgsmålene skal besvares bekræftende, og at EU-retten er til hinder for den beskrevne fortolkning af lov om juridiske tjenesteydelser, skal lov om juridiske tjenesteydelser undlades anvendt i den foreliggende sag, da en fortolkning i overensstemmelse med EU-retten som *contra legem* til den nationale ret efter den forelæggende rets opfattelse ikke er en mulighed (jf. i denne retning Domstolens dom af 4.7.2006, Adeneler m.fl., C-212/04, EU:C:2006:443, præmis 110, af 4.3.2020, Bank BGŻ BNP Paribas, C-183/18, EU:C:2020:153, præmis 67, og navnlig af 6.10.2021, Sumal, C-882/19, EU:C:2021:800, præmis 72), hvorfor overdragelserne således skal anses for gyldige.
- 17 Den forelæggende ret nærer alvorlig tvivl om, hvorvidt inkassoforbuddet for krav om erstatning for skade som følge af et kartel er i overensstemmelse med EU-retten, navnlig i stand alone-sager. Inkassoforbuddet for krav om erstatning for skade som følge af et kartel, som ifølge retspraksis fra de domstole i Tyskland, der behandler sager vedrørende erstatning for skade som følge af et kartel, er efter den forelæggende rets opfattelse i strid med (1.) direktiv 2014/103, (2.) det EU-retlige effektivitetsprincip og (3.) princippet om effektiv retsbeskyttelse.
- 18 1. Der hersker for det første tvivl om, hvorvidt inkassoforbuddet for krav om erstatning for skader som følge af et kartel er foreneligt med artikel 3, stk. 1, sammenholdt med artikel, 2, nr. 4), tredje alternativ, i direktiv 2014/104. Disse bestemmelser, som *ratione temporis* finder anvendelse på den foreliggende sag, bekræfter de skadelidtes ret til fuld erstatning for skader som følge af et kartel, som er anerkendt i fast retspraksis, og udvider den til personer, »der er indtrådt i den formodede skadelidtes rettigheder, herunder den person, der har erhvervet kravet«.
- 19 Artikel 3, stk. 1, i direktiv 2014/104 fastsætter, »at enhver fysisk eller juridisk person, som har lidt skade på grund af en overtrædelse af konkurrenceretten, kan kræve og opnå fuld erstatning for denne skade«. Denne ret til fuld erstatning tilkommer også den, som en skadelidt overdrager sit krav til. Artikel 2, nr. 4), tredje alternativ, definerer udtrykkeligt »erstatningssøgsmål« som »søgsmål i henhold til national ret, hvorved et erstatningskrav indbringes for en national ret af [...] en fysisk eller juridisk person, der er indtrådt i den formodede skadelidtes rettigheder, herunder den person, der har erhvervet kravet«.
- 20 Efter den forelæggende rets opfattelse taler netop den efterfølgende optagelse af det tredje alternativ i artikel 2, nr. 4), i direktiv 2014/104 for, at EU-lovgiver tog hensyn til overdragelsesmodeller som den omtvistede og indføjede dem som

middel til en effektiv håndhævelse af kravet som supplement til den allerede fastsatte bestemmelse om en procesførende repræsentant.

- 21 Beskyttelsen af overdragelsesmodellen ved direktiv 2014/104 synes desuden at være nødvendig for at nå direktivets mål, idet dette skal »sikre, at ofre for overtrædelser af EU's konkurrenceregler har adgang til effektive mekanismer til at få fuld erstatning for den skade, de har lidt, i hele Europa« (Kommissionens forslag til direktiv 2014/104, COM (2013) 404 final, s. 5).
- 22 Overdragelsesmodeller er anerkendt som en mulighed for at håndhæve krav i andre medlemsstater som f.eks. Nederlandene, Østrig og Finland. Et forbud imod dette i Tyskland ville hindre en effektiv og ensartet anvendelse af konkurrenceretten og kan desuden anspore til uønsket forum shopping.
- 23 Næsten samtidig med offentliggørelsen af direktiv 2014/104 i *EU-Tidende* fremhævede Domstolens generaladvokat i CDC Hydrogen Peroxide-sagen, at det, at en inkassotjenesteyder optræder som sagsøger, »der har til formål at samle aktiver, der bygger på erstatningskrav, som udspringer af Unionens konkurrenceret, mener jeg således viser, at det i tilfælde af mere komplekse konkurrencebegrænsninger ikke er rimeligt, at de skadelidte selv individuelt skal forfølge de forskellige skyldige i begrænsninger af denne art« (generaladvokat Jääskinens forslag til afgørelse af 11.12.2014, C-352/13, EU:C:2014:2443, punkt 29). Hermed præciserede generaladvokaten, at der også synes at være et stærkt rationelt behov for at samle søgsmål i form af en inkassooverdragelse.
- 24 2. Det er desuden tvivlsomt, om inkassoforbuddet for krav om erstatning for skade som følge af et kartel er foreneligt med effektivitetsprincippet som omhandlet i artikel 101 TEUF og artikel 4, stk. 3, TEU.
- 25 Artikel 101 TEUF skaber umiddelbare virkninger mellem private og fremkalder rettigheder for borgerne, som de nationale retsinstanser skal beskytte. Kartelforbuddets effektivitet i praksis kræver ifølge Domstolens faste praksis, at »enhver« kan forlange fuld erstatning for den skade, som den pågældende har lidt som følge af en overtrædelse af kartellovgivningen. (fast praksis; Domstolens dom af 20.9.2001, *Courage*, C-453/99, EU:C:2001:465, præmis 23, og 26 f., af 13.7.2006, *Manfredi*, C-295/04, EU:C:2006:461, præmis 90 f., 95 og 100 f., af 12.12.2019, *Otis*, C-435/18, EU:C:2019:1069, præmis 22, og af 6.10.2021, *Sumal*, C-882/19, EU:C:2021:800, præmis 32).
- 26 Det følger af Domstolens faste praksis, at det påhviler de nationale retsinstanser, der inden for rammerne af deres kompetence har til opgave at anvende EU's konkurrenceregler, at sikre, at udøvelsen af de rettigheder, der tillægges ved EU-retten, ikke gøre praktisk umulig eller uforholdsmæssigt vanskelig; i denne forbindelse kan medlemsstaternes procesautonomi være begrænset af de højerestående EU-retlige krav. De nationale domstole skal i denne forbindelse ikke blot sikre den fulde virkning af disse bestemmelser og beskytte de rettigheder, som artikel 101 TEUF tillægger borgerne, men også forhindre enhver

svækkelse, indsnævring eller sågar trussel mod EU-rettens fulde virkning (Domstolens dom af 13.7.2006, Manfredi, C-295/04 – C-298/04, EU:C:2006:461, præmis 89; jf. uden for retsområdet for erstatning for skade som følge af et kartel også dom af 19.6.1990, Factortame, C-213/89, EU:C:1990:257, præmis 20, og af 9.3.1978, Simmenthal, 106/77, EU:C:1978:49, præmis 21 og 23 f.; jf. ligeledes generaladvokat Pitruzzellas forslag til afgørelse af 8.9.2022, Repsol, C-25/21, EU:C:2022:659, punkt 84). I denne forbindelse må enkelte elementer ikke betragtes isoleret; tværtimod skal det for at sikre effektiviteten prøves, om de nationale regler om muligheden for fælles håndhævelse af krav om erstatning for skade som følge af et kartel »som helhed« gør det praktisk umuligt eller uforholdsmæssigt vanskeligt at udøve de rettigheder, der tillægges ved EU-retten (Domstolens dom af 28.3.2019, Cogeco, C-637/17, EU:C:2019:263, præmis 45; generaladvokat Kokotts forslag til afgørelse af 17.1.2019, Cogeco, C-637/17, EU:C:2019:32, punkt 81, og forslag til afgørelse af 14.10.2004, Berlusconi m.fl., C-387/02, EU:C:2004:624, punkt 109).

- 27 I Tyskland er en effektiv privat håndhævelse af rettigheder i henhold til kartelretten i forbindelse med mange enkeltstående skader kun mulig ved hjælp af den i den foreliggende sag omtvistede overdragelsesmodel. Uden dette værktøj har potentielt skadelidte ingen realistisk mulighed for at håndhæve eventuelle krav på en praktisk gennemførlig og effektiv måde.
- 28 Det er faktisk, økonomisk og retligt komplekst at gøre erstatningskrav som følge af overtrædelser af kartelretten gældende, og det er derfor også langvarigt, dyrt og risikofyldt. Denne store indsats af tid og omkostninger samt procesrisikoen virker afskrækkende især for forbrugere, men også for små og mellemstore virksomheder, hvorfor de ofte opgiver at forfølge kravene (jf. generaladvokat Jääskinens forslag til afgørelse af 11.12.2014, CDC, C-352/13, EU:C:2014:2443, punkt 29). Denne rationelle manglende interesse kan kun overvindes gennem en samlet håndhævelse af krav og den hermed forbundne deling af udgifterne til sagkyndige og juridiske rådgivere samt af (proces)risikoen (generaladvokat Kokotts forslag til afgørelse af 29.7.2019, C-435/18, EU:C:2019:651, punkt 88; generaladvokat Jääskinens forslag til afgørelse af 11.12.2014, CDC, C-352/13, EU:C:2014:2443, punkt 29).
- 29 Alle disse problemer opstår især i stand alone-sager, eftersom den enkelte formodede skadelidte i disse tilfælde ikke en gang kan henvise til kartelmyndighedernes afgørelse, som har bindende virkning for erstatningssagen vedrørende skader som følge af et kartel. Tværtimod skal den pågældende i disse tilfælde sågar bevise, at der er sket en overtrædelse af kartelretten. At dette faktisk er forbundet med betydelige vanskeligheder fremgår empirisk af, at der i praksis næsten ikke kan registreres nogen stand alone-søgsmål.
- 30 Samtidig er den private retshåndhævelse i tilfælde, hvor kartelmyndighederne ikke griber ind, den eneste mulighed for at opnå EU-rettens mål om at beskytte den konkurrencebaserede markedsorden og afskrække potentielle karteldeltagere, hvilket også er i almenhedens interesse. Dermed er stand alone-søgsmål

nødvendige for håndhævelsen af rettigheder som følge af overtrædelse af kartelreglerne, ikke mindst i lyset af myndighedernes begrænsede kapacitet, hvorfor sagsøgernes stilling i forbindelse med stand alone-sager ikke må forringes yderligere i forhold til follow on-sagsøgere (jf. allerede generaladvokat Kokotts forslag til afgørelse af 17.1.2019, Cogeco, C-637/17, EU:C:2019:32, punkt 52).

- 31 Ikke mindst forhindrer en samling af kravene også gentagen gennemførelse af den samme bevisoptagelse og risikoen for divergerende afgørelser fra flere domstole vedrørende de samme komplekse retlige og faktiske spørgsmål i parallelle retssager.
- 32 Afvejningen mellem interessen i en effektiv håndhævelse af EU-retten (i den foreliggende sag artikel 101 TEUF) og den effektivitetsbegrænsende nationale bestemmelses (i den foreliggende sag lov om juridiske tjenesteydelser) mål resulterer i en entydig overvægt for interessen i håndhævelsen af EU-retten.
- 33 3. Endelig er der tvivl om, hvorvidt inkassoforbuddet for krav om erstatning for skader som følge af et kartel, som i hvert fald for stand alone-søgsmål følger af lov om juridiske tjenesteydelser, udgør en tilsidesættelse af eventuelle skadelidtes ret til effektiv retsbeskyttelse (artikel 47, stk. 1, i chartret om grundlæggende rettigheder; artikel 6, stk. 3, TEU, EMRK's artikel 13).
- 34 Retten til effektiv retsbeskyttelse kræver et effektivt retsmiddel, som faktisk er egnet til at håndhæve den retsstilling, som er beskyttet ved EU-retten. I denne forbindelse omfatter retten til effektiv retsbeskyttelse som minimum, at retsmidlet skal opfylde effektivitetsprincippet. Hertil hører også, at borgeren ikke afskrækkes fra at håndhæve sine rettigheder på grund af urimeligt store finansielle risici. Den nationale ret må således ikke udelukkende stille retsmidler til rådighed, som indebærer, at borgeren risikerer at befinde sig i en mindre gunstig situation som følge af søgsmålet, end hvis han ikke havde anlagt sagen (Domstolens dom af 15.4.2008, Impact, C-268/06, EU:C:2008:223, præmis 51), af 21.11.2002, Cofidis (C-472/00, EU:C:2002:705, præmis 34, af 25.11.2008, Heemskerk, C-455/06, EU:C:2008:650, præmis 47, og af 24.3.2009, Danske Slagterier, C-445/06, EU:C:2009:178, præmis 63).
- 35 Disse krav er imidlertid ikke opfyldt, hvis eventuelt skadelidte med henblik på håndhævelsen af mange og især enkeltstående skader med overdragelsesmodellen fratages det eneste effektive retsmiddel, og de kun har mulighed for at forfølge deres skader gennem individuelle søgsmål. Selv hvis de overvinder deres »rationelle manglende interesse« og gør dette, skal de afholde udgifter til økonomiske sagkyndige og specialiserede juridiske rådgivere, som ofte er står i et rimeligt forhold til sagens værdi i de enkelte individuelle tvister. I stand alone-sager skal de desuden sågar afholde udgifterne til først at identificere selve overtrædelsen af kartelreglerne, derefter efterforske den og endelig godtgøre og bevise den i retssagen.